

The Gleaner

Vol 22 (1999)

Η «Γεωγραφία» του Διονυσίου Πύρρου και η αφιερωτική επιστολή του στον Κύριλλο ΣΤ΄

Γεώργιος Λαγανάς

doi: [10.12681/er.195](https://doi.org/10.12681/er.195)

To cite this article:

Λαγανάς Γ. (1999). Η «Γεωγραφία» του Διονυσίου Πύρρου και η αφιερωτική επιστολή του στον Κύριλλο ΣΤ΄. *The Gleaner*, 22, 275–280. <https://doi.org/10.12681/er.195>

πλωῶς συνάντησε, καὶ ἔκανε γνωστή, μία ἀκόμη, δευτερογενή, μνεία τοῦ περιστατικοῦ (μεταγενέστερη τῶν εἰδήσεων τοῦ Γούδα καὶ τοῦ Κρέμου τοῦ ἔτους 1870), καὶ μία ἀκόμη παραλλαγμένη ἐκδοχὴ του —καὶ ἐκδοχὴ τῶν στίχων— στὴν ἐφημ. *Αἰὼν* τοῦ 1875.

K. Γ. ΠΙΤΣΑΚΗΣ

Η “ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ” ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΠΥΡΡΟΥ ΚΑΙ Η ΑΦΙΕΡΩΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΛΛΟ Ζ΄

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΝΤΑΣ Ο ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ ΗΛΙΟΥ τὴ «Γεωγραφία Μεθοδικὴ ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης» τοῦ Διονυσίου Πύρρου¹ ἀναφέρει, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Στὴν ἀρχικὴ τῆς μορφῆς ἡ Γεωγραφία τοῦ Δ. Πύρρου εἶχε σ. ι΄+328. Ἐκ τῶν ὑστέρων, καὶ ὅταν τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου ἐφθασαν ἀπὸ τῆ Βενετία στὴν Κωνσταντινούπολη, προστέθηκε ἓνα ὀκτασέλιδο (σ. 329-336), μὲ πρόσθετο κατάλογο συνδρομητῶν. [...] Τὸ ὀκτασέλιδο αὐτό, σὲ χαρτὶ διαφορετικῆς ποιότητος καὶ σχήματος, στοιχειοθετήθηκε καὶ τυπώθηκε, ὅπως δείχνουν τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ καλλιωπίσματα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν, στὴν Πατριαρχικὴ Τυπογραφία τῆς Κωνσταντινούπολης. Ἡ συμπληρωματικὴ αὐτὴ ἐκτύπωση πρέπει νὰ ἔγινε τὸ 1819 ὅπως συνάγεται ἀπὸ τοὺς τίτλους ὀρισμένων ἀπὸ τοὺς συνδρομητὲς τῆς Πόλης». Καὶ συνεχίζει: «Τὸ 1819, ἐπίσης, στοιχειοθετήθηκαν καὶ τυπώθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Πατριαρχικὴ Τυπογραφία, οἱ σελίδες γ΄-δ΄, μὲ τὴν ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Δ. Πύρρου στὸν Πατριάρχη Γρηγόριο [τὸν Ε΄]. Ἔχουμε, καὶ ἐδῶ, χαρτὶ διαφορετικῆς ποιότητος καὶ σχήματος, τυπογραφικὰ στοιχεῖα τῆς Πατριαρχικῆς Τυπογραφίας καί, ἐπιπλέον, τὸ γεγονός ὅτι ὁ Γρηγόριος Ε΄ ἀνέβηκε στὸν οἰκουμενικὸ θρόνον τὸν Μάρτιο 1819. Οἱ σελίδες γ΄-δ΄, ποὺ ξανατυπώθηκαν στὴν Πόλη, θὰ πρέπει νὰ ἀντικατάστησαν τὶς ἀντίστοιχες σελίδες τῆς ἀρχικῆς, βενετικῆς, ἐκτύπωσης οἱ ὁποῖες, τυπωμένες τὸ 1818 (καὶ γραμμένες, ἴσως, τὸ 1817), περιεῖχαν, ἐνδεχομένως, ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ στὸν προκατόχου τοῦ Γρηγορίου, τὸν Κύριλλο Ζ΄, ποὺ πατριάρχευε τὸν χρόνον ἐκεῖνο. Δὲν ἔχω μπορέσει νὰ ἐπισημάνω ἀντίτυπο τῆς ἀρχικῆς ἐκτύπωσης μὲ τὴν πρώτη μορφὴ τῶν σ. γ΄-δ΄. Ἐπισημάνθηκαν πάντως ἀντίτυπα ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ σ. γ΄-δ΄, τῆς πρώτης ἐκτύπωσης, ἔχουν ἀφαιρεθεῖ, χωρὶς νὰ ἀντικατασταθοῦν [...] καὶ ἄλλα ἀπὸ τὰ ὁποῖα λείπει τὸ τελευταῖο ὀκτασέλιδο (σ. 329-336) ποὺ τυπώθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη».

Στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ βρίσκεται (ἀντίτυπο τῆς ἀρχικῆς ἐκτύπωσης μὲ τὴν πρώτη μορφὴ τῶν σ. γ΄-δ΄), τὸ ὁ-

1. Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰῶνα, τόμος πρῶτος 1801-1818, Ἀθήναι 1997, σ. 536.

8.

Τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ Ἐπισητάτῳ Οἰκουμένικῷ
 Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ΚΑΡΥΛΛΩ
 τῷ Πρωτοεργασίῳ μοι Πατρὶ ἐν Δεσπότη.

Αγαπήνους ὁ μέγας ἐκείνος βασιλεὺς τῆς Περ-
 σῆς, ἐλαυῶνα ποτὲ κατὰ πόδα, ἐπειδὴ αὐτοῦργός τις·
 καὶ ἰδιώτης ἀφροσύνης ἐφοσφύρον αὐτῷ εἰς δόρον
 ὄλιγον ὄσφρα, τὸ ἐδέχθη δὲ μωῶς τε καὶ φιλοφρο-
 σίας, καὶ δὲν ἀπέβλεψεν ὁ σφοδρὸς βασιλεὺς εἰς τὴν
 ἀπείθειαν τοῦ ἀφοσφύροντος, ἀλλ' ἔώρα εἰς τὴν ἀφο-
 συμίαν τοῦ ἀφοσφύροντος, καὶ εἰς τὴν ἀφοσίαν αὐτὸν
 εὐλαβηθῆναι ἀγάπῃ τοῦ ἀγαθολογίου ὑπικούου. Ἀξιό-
 πταινοι λοιπὸν καὶ οἱ ὄμοι· ὁ μὲν, ὅτι δὲν σιωπεῖ-
 λην διὰ τὴν ἀπείθειαν τοῦ ἀφοσφύροντος ὁ μὲν τὴν με-
 γάλην ἀφοσυμίαν καὶ τὸ ἀφοσίον τὸν βασιλέα βασιλεύ-
 οντος σέβας τοῦ· ὁ δὲ, ὅτι ἀπέδεχθη φιλοφροσύνας
 τε καὶ βασιλικῶς τὸ μικρὸν ἐκείνου δόρον, οἷς μέγα
 σημαίον τις ἀφοσυμίας καὶ ἀγάπης τὰ ἀφοσφύροντος·

Οὗτο κατὰ τὸν Παναγιώτατε Δεσπότη, λαμβάνω τὸ
Θαύμα καὶ ἀφοσφύρον τὸ μικρὸν ποτὸ ποτήριμά μου,
ὡς δέγμα τῆς μεγάλης καὶ ἐνδύρου μου ἀφοσυ-
μίας, καὶ τοῦ κατὰ χροῶς βασιλεύοντος σέβας μου
ἀφοσίον τὸν ὁμοίωτα σέβαστόν μοι Παναγιώτατα. Καὶ
βέβαια εἰς πόδα ἄλλον καλλιώτερον ἀφοσφύροντος ἐγὼ
καὶ ἀφοσφύρον καὶ τὸ ἀφοσφύρον τὴν ἑαυτοῦ παύσην καὶ
μεσοδικίῳ μου Γεωργαφίῳ, τὴν σιωπεύεισαν κατὰ

ΕΝ

ἐν τῷ ἐν Ἀδωνίῳ φιλοφροσύνης καὶ φιλοφροσύνης ἑαυτοῦ,
 εἰ μὴ εἰς Σε τὸν φιλοφροσύνην Ἐθλῶνα καὶ φιλοφρο-
 σίας μάλιστ' ἀπὸ συμπεριφορῆς καὶ ἀφοσφύροντος τῆς Ἐπι-
 κωνσταντινουπόλεως εἰς ποτὸν ἀφοσίον, λέγω, εἰ μὴ εἰς
 Σε τὸν πρῶτον καὶ ἑταίρον Ἀρχιερέα, τὸν ἀπὸ τῆς καὶ
 ἀφοσφύροντος Ποιμένα τῆς Οἰκουμένης; ἡτίς πλεονεχ-
 οῦντος ἀφοσφύροντος Πατέρα, καὶ ἑταίρον Ποι-
 μένα ἔχει διὰ τὸν κατὰ τὸν ἐκείνου καίρουσα τὸν,
 ἢ Τίτῳ ἡμῖν ἀφοσφύροντος Ἀρχιερέως "μετὰ τῆς εἰς
 Ἀποστολικῶν ἐγκομιῶν καὶ ἀφοσφύροντος.

Δέχεται λοιπὸν, Παναγιώτατε καὶ ἀφοσφύροντος μοι
Δεσπότη, ὡς ἀφοσφύροντος τῆς ἐν Ἀδωνίῳ καίρου-
μου, τὴν ἀφοσφύροντος μου παύσην βίβλου, τὴν γέμου-
σαν ὡς ἐμὴν παύσην ἑαυτοῦ καὶ ἀφοσφύροντος ἡμῶν
σέβας, ἀφοσφύροντος μοι καὶ τῆς Παναγιῆς Σε Εὐχῆς,
ὡς ἀφοσφύροντος μοι ἀφοσφύροντος εἰς τὸ ἀφοσφύροντος
τὸ ἀφοσφύροντος μοι παρὰ τὸ Κωνσταντινουπόλεως.

Τίς ὁμοίωτα μοι Παναγιώτατος

Πατριάρχου καὶ ἐπίσκοπου ἑαυτοῦ
 Διονυσίου ὁ Πύρρος.

ΠΡΟΣ

Ἡ ἀφοσφύροντος ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου Πύρρου πρὸς Κωνσταντῖνον.

ποῖο θὰ περιγραφεῖ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπισημανθοῦν ὀρισμένα κρίσιμα χρονολογικά σημεῖα, προκειμένου νὰ γίνῃ μία, κατὰ τὸ δυνατὸν, προσέγγιση στὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖο ἀφαιρέθηκε τὸ φύλλο (σ. γ-δ') μὲ τὴν ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κύριλλο ζ' καὶ τοποθετήθηκε τὸ ἀντίστοιχο μὲ τὴν ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Γρηγόριο Ε'.

Πρὶν ἀπὸ τὸν Γρηγόριο Ε' πατριάρχης ἦταν ὁ Κύριλλος ζ'. Ὁ τελευταῖος διεδέχθη στὸν οἰκουμενικὸ θρόνον, στίς 4 Μαρτίου 1813, τὸν παραιτηθέντα Ἱερεμία Δ', «ἀνευ αἰτήσεως, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης μάλιστα περὶ τούτου ἐπιθυμίας»,² διότι «... ἄπαν τὸ γένος ἀπέβλεψεν εἰς ἡμᾶς μετακαλεσάμενον διὰ συνεχῶν καὶ ἐπανειλημμένων παμψηφει προσκλήσεων...» σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριλλος ζ'.³ Ὁ πατριάρχης αὐτὸς χαρακτηρίζεται ὡς «φιλόμουσος» ποὺ «ὑπεστήριξε τὰ γράμματα ὅσον ὀλίγοι τῆς ἐποχῆς του. Οὕτω, πλὴν τῆς Μεγάλης Σχολῆς τοῦ Γένους, ἐνίσχυσε τὴν σχολὴν Τραπεζοῦντος καὶ ἱδρυσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1815 μουσικὴν σχολὴν τῆς νέας μεθόδου».⁴ Ἦταν φίλος τῶν γραμμάτων καὶ συγγραφέας. Συγκεκριμένα τὸ 1802 ἐξέδωσε, ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸ Τυπογραφεῖο Κωνσταντινούπολης, τὴν «Ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ ἐν Βιέννῃ προεκδοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς Μεγάλης Ἀρχισατραπίας Ἰκονίου».

Ὁ Κύριλλος ζ' «ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἔχῃ ἀλληλογραφίαν μὲ τοὺς πεπαιδευμένους τοῦ γένους», ἀλλὰ «ἤθελεν τὴν παιδείαν κατὰ τὰς παλαιὰς μεθόδους, καὶ κατὰ τὴν πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἐπιολάζουσαν ἀκρισίαν περὶ τῶν συγγραφέων. Πολλάκις ἐπαραπονήθη εἰς τὸν Κούμαν διὰ τοὺς περὶ τὴν γραμματικὴν γενομένους νεωτερισμούς, καὶ ἄλλοτε τοῦ εἶπεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ πῶς τώρα προκρίνουν τὸν Θεουκιδίην καὶ Δημοσθένην παρὰ τοὺς γλαφυρωτάτους Συνέσιον καὶ Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ στίχοι τοῦ Πτωχοπροδρόμου εἶναι πολὺ ἀρμονικώτεροι παρὰ τοὺς τοῦ Εὐριπίδου».⁵ Χαρακτηρίζεται ἐπίσης ὡς «εἰς τῶν ἀρίστων τῆς ὀρθοδοξίας Ἱεραρχῶν σοφῶς ἰθύνων τὸ Ἀποστολικὸν σκάφος τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ μεγίστη αὐτῆς καὶ τοῦ Γένους ὠφελείᾳ».⁶ Ὁ εὐσέβης καὶ ἐνάρετος Κύριλλος ζ' παραιτήθηκε στίς 13 Δεκεμβρίου 1818, σημειώνοντας στὴν ἐγγραφὴ αἴτηση παραίτησης «... ἤδη ἄλλως δόξαν τῇ ὑπερτάτῃ βουλῇ, ὡς ἀπηυδακτότε καὶ ἡμεῖς καὶ νοσηρῶς πω

2. Ἀναστασίον Ν. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεφάντων ἀνδρῶν*, τ. Α' [Κλήρος], Ἀθήνα 1869, σ. 25.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων καὶ Πισιδίας Γερμανοῦ, *Συμβολὴ εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς καταλόγους Κπόλεως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς*, μέρος δεῦτερον (1702-1936), Κωνσταντινούπολη 1938, σ. 159.

4. Τάσου Ἀθ. Γριτσόπουλου, «Κύριλλος ΣΤ'», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια* 7, Ἀθήνα 1965, στ. 1201.

5. Κ. Μ. Κούμα, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων*, τ. ΙΒ', Βιέννη 1832, σ. 512.

6. Η. Τανταλίδου, *Βίος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ Ἱατροῦ*, Κωνσταντινούπολη 1868, σ. 27.

διατεθειμένοι ἔκ τε τῶν πολλῶν μόχθων καὶ ἄλλων δυσχερειῶν, ἐκόντες ὑποχωροῦμεν παραιτούμενοι, ἢ καὶ μὴ τὴν ἀρχιερωσύνην ἡμῶν, ἀλλὰ γε τὸν πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν τοῦτον θρόνον...».⁷

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Κυρίλλου Ζ' «... ἀπελαθέντος αὐτοῦ καὶ ἐκπεσόντος ὑψηλῶ βασιλικῶ προσκυνητῶ ἐγγράφῳ κελεύσματι, ὅπερ μετὰ τῆς ἐνουπογράφου καὶ ἐνσφραγίστου τῆς αὐτοῦ παναγιότητος παραιτήσεως κατέστρωται ἐπίτηδες ἀντικρῦ, ρητῶς διαλαμβάνον τὰς αἰτίας τῆς ἐξώσεως, ...»,⁸ συνῆλθε τὴν ἐπομένη (14 Δεκεμβρίου 1818) γενικὴ ἐκκλησιαστικοεθνικὴ συνέλευση, με ἀπόφαση τῆς ὁποίας ἀπροκέρχεται καὶ προσεζελέγη τῶν ἄλλων ὁ ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος τὸν ἀπράγμονα καὶ ἡσύχιον βίον ἐλόμενος καὶ μετιῶν παναγιώτατος καὶ σεβασμιώτατος πατριάρχης πρ. Κπόλσεως κύριος κύριος Γρηγόριος, ὁ καὶ ἄλλοτε ἄπαξ καὶ δις κατὰ κοινὴν ἐκλογὴν νόμιμον τὴν πνευματικὴν ταύτην ἀρχὴν ἀξιοπρεπῶς ἰθύναις».⁹ Στις 14 Ἰανουαρίου 1819 ἐπανῆλθε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀνέλαβε τὸν οἰκουμενικὸ θρόνο γιὰ τρίτη φορά. Εἶχε προηγηθεῖ μιὰ παρασκηνιακὴ κινητικότης τοῦ ὁδήγησε στὴν ἐκλογὴ καὶ ἐγκαθίδρυση τοῦ Γρηγορίου Ε' στὸ Πατριαρχεῖο. Κατὰ τὸν Κ. Μ. Κούμα «... Τὸν Ὀκτώβριον 1818 ἔφυγεν ἀπὸ Βλαχίας εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Καρατσᾶς, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐνεδύθη τὴν ἡγεμονικὴν χλαμύδα ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, υἱὸς τοῦ ἀποκεφαλίσθεντος Νικολάου Σοῦτσου. Οὗτος θέλων νὰ ἔχη ὄργανον ἰσχυρὸν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποθέσεων του, ἀπέβαλε τὸν Πατριάρχην Κυρίλλον ἐξορισθέντα εἰς τὴν πατρίδα του Ἀδριανούπολιν (14 Ἰαν.) καὶ ἐπρόβαλεν εἰς τὴν σύνοδον νὰ καλέσουν ἀπὸ τοῦ Ἄθωνος τὸν φίλον του Γρηγόριον. Εἰς μάτην ἀντέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς. Ἡ θέλησις τοῦ ἡγεμόνος ἔγεινε, καὶ ὁ Γρηγόριος, ὅστις ἐδέσποζεν εἰς τὸν Ἄθωνα καὶ μετέβαινεν ἀπὸ τὴν Λαύραν εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων, καὶ ἐκείθεν εἰς τὰ ἄλλα μοναστήρια με προπομπὴν καὶ παρτάξιν, ἤλλαξε ταύτην τὴν κυριαρχίαν με τὴν τρίτην τοῦ πατριαρχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσεκαλέσθη τὴν 14/26 Ἰανουαρίου 1819».¹⁰

Ὅπως σημειώθηκε προηγουμένως, ἀνέλαβε τὰ πατριαρχικά του καθήκοντα στίς 14 Ἰανουαρίου 1819¹¹ (κατὰ τὸν Μανουὴλ Ι. Γεδεῶν στίς

7. Μητροπολίτου Σάρδεων, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σ. 159.

8. Μητροπολίτου Σάρδεων, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σ. 144.

9. Μητροπολίτου Σάρδεων, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σ. 139.

10. Κ. Μ. Κούμα, *Ἱστορίαι*, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σ. 513.

11. Ἡ ἡμερομηνία αὕτῃ ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τοὺς: Μητροπολίτου Σάρδεων, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σ. 139· Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσόστομου, «Γρηγόριος Ε'», *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, Η' (Ἀθήνα 1929), σ. 723· Τάκη Χ. Κανδηλώρου, *Ἱστορία τοῦ Ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε'*, Ἀθήνα 1909, σ. 135· Τάσου ἈΘ. Γριτσόπουλου, «Γρηγόριος Ε' ὁ Πατριάρχης τοῦ Ἐθνοῦς», *ΔΙΕΕΕ* ΙΔ' (1960), 172· Γ. Ι. Καρβελά, «Γρηγόριος Ε'», *Θρησκευτικὴ καὶ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Β' (Ἀθήνα 1937), στ. 1078.

19 Ἰανουαρίου).¹² Συνεπῶς κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου 1818 (πρόσκληση τοῦ Γρηγορίου) μέχρι 14 Ἰανουαρίου 1819 (ἔφιξη στὴν Κωνσταντινούπολη τοῦ Γρηγορίου), δηλαδή μέσα σ' ἓνα μῆνα, πρέπει νὰ ἔγινε ἀπὸ τὸν Διονύσιο Πύρρο ἡ ἀφαίρεση τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Κύριλλο Ζ' καὶ ἡ τοποθέτηση τῆς ἀντίστοιχης ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Γρηγόριο Ε'. Ὁ Δ. Πύρρος βρισκόταν τότε μᾶλλον στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἦταν δάσκαλος (ὅπως δηλώνεται στὸν τίτλο τοῦ βιβλίου). Πότε ἀντικατέστησε τὴν ἀρχικὴ ἐπιστολὴ μὲ τὴν πρὸς Γρηγόριον Ε' ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πότε ἔγινε γνωστὴ στὴν Ἀθήνα ἡ ἀλλαγὴ πατριάρχου. Πάντως περίπου σὲ ἓνα μῆνα. Ἄλλον ἓνα μῆνα ἀπαιτοῦσε ἡ ἀποστολὴ τῆς νέας ἐπιστολῆς (ἢ τῆς ἐντολῆς γιὰ ἀλλαγὴ τοῦ ἀποδέκτη) ἀπὸ Ἀθήνα στὴν Κπολη. Ἐκτὸς ἐὰν ἔτυχε νὰ βρισκεται τότε ὁ Πύρρος στὴν Κπολη. Ἐρευνητέο.

Τὸ ἀντίτυπο τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο μὲ τὸ περιγραφόμενον ἀπὸ τὸν Φίλιππο Ἡλιοῦ στὴν «Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία» του, μὲ τὶς ἐξῆς δύο διαφορές: (α') τὴν ὑπαρξὴ τῆς πρὸς τὸν Κύριλλο Ζ' ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου Πύρρου καὶ (β') τὴν ἀπουσία τοῦ πρόσθετου καταλόγου συνδρομητῶν. Ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Δ. Πύρρου πρὸς τὸν Κύριλλο Ζ' εἶναι πανομοιότυπη μὲ τὴν πρὸς τὸν Γρηγόριο Ε'. Ὁ Δ. Πύρρος, φαίνεται, δὲν αἰφνιδιάσθη μετὰ τὴν, μὴ ἀναμενόμενη, ἀλλαγὴ τῆς ἡγεσίας τοῦ Πατριαρχείου. Ἀφαίρεσε τὸ φύλλο (σ. γ'-δ') μὲ τὴν, πρὸς τὸν Κύριλλο Ζ', ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ ἀντίστοιχο σὲ «χαρτὶ διαφορετικῆς ποιότητος καὶ σχήματος» καὶ μὲ «τυπογραφικὰ στοιχεῖα τῆς Πατριαρχικῆς Τυπογραφίας». Οἱ σ. γ' καὶ δ', τῆς Κωνσταντινούπολης, περιέχουν, δηλαδή, τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ, ὅπως καὶ οἱ σ. γ' καὶ δ' τῆς Βενετίας. Τὰ διαφορετικὰ σημεῖα εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου (Γρηγόριος Ε' ἀντὶ Κύριλλος Ζ') καὶ μία προσθήκη στὸ τέλος: ἡ λέξις ἱερομόναχος μετὰξὺ τοῦ ὀνόματος καὶ ἐπωνύμου του.¹³

12. Μανουὴλ Ι. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ πίνακες*, Κωνσταντινούπολη [1890], σ. 684.

13. Ἄλλωστε καὶ κατὰ τὴ δευτέρη ἐκδοσὴ τῆς «Γεωγραφίας» στὸ Ναύπλιο, τὸ 1834, κάτι ἀνάλογο ἔγινε. Ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται τώρα «Πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνα», τὸ δὲ κείμενό της, σὲ γενικὲς γραμμὲς, εἶναι παρόμοιο, κάπως πιὸ βραχύ, μὲ τὰ προηγούμενα. Ἡ ἐντυπωσιακὴ διαφορὰ μετὰξὺ τῶν δύο ἐκδόσεων εἶναι ὅτι στὴν ἐκδοσὴ τοῦ 1818 στὰ ὀνόματα τῶν φιλογενῶν συνδρομητῶν τῆς Κωνσταντινούπολης «Ὁ Παναγιώτατος καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ» ἐμφανίζεται μὲ συνδρομὴ 100 ἀντιτύπων τῆς «Γεωγραφίας», στὸν δὲ «Κατάλογο τῶν συνδρομητῶν κατ' Ἀλφάβητον», τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1834, ὁ Ὁθων καὶ ἡ Βασιλικὴ Αὐλὴ του δὲν συνέδραμαν οὔτε γιὰ ἓνα ἀντίτυπο. Στὴν ἐκδοσὴ αὐτῆ, πάντως, μνημονεύεται σὲ ὑποσημείωση: «Ὁ ἀείμνηστος Γρηγόριος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος μὲ προεχειρίσατο Ἀρχιμανδρίτην τοῦ Ἀποστολικοῦ αὐτοῦ Θρόνου ἦτον ἄνθρωπος πνευματώδης καὶ ἐνάρετος εἰς ἄκρον. Αὐτὸς ἐὰν ᾔθελεν ἔφευγεν νὰ σωθῆ, πλην...». (Διονυσίου Πύρρου,

Εικάζεται ότι ή εν γένει διαδικασία αφαίρεσης τοῦ φύλλου (σ. γ'-δ') πρέπει νά ἔγινε ἐσπευσμένα. Ἴσως στή Βενετία, ἴσως στήν Κωνσταντινούπολη, μήπως καί καθ' ὁδόν; Ἡ ὑπόθεση αὐτή δικαιολογεῖ τήν ὑπαρξή ἀντιτύπων μέ (α') τήν πρὸς Κύριλλο ζ' ἀφιερωτική ἐπιστολή, (β') τήν ἀπουσία ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς τόσο πρὸς Κύριλλο ζ' ὅσο καί πρὸς Γρηγόριο Ε' καί (γ') τήν πρὸς Γρηγόριο Ε' ἀφιερωτική ἐπιστολή. Τά ἔντυπα ὅλων αὐτῶν τῶν ποιητικῶν περιέχουν τὸν ἀρχικὸ κατάλογο συνδρομητῶν, τὰ δὲ ἔντυπα τῆς περίπτωσης (γ') περιέχουν ἐπιπλέον καί τὸ «ὀκτασέλιδο (σ. 329-336) μέ πρόσθετο κατάλογο συνδρομητῶν».

Τελειώνοντας, μπορεῖ μέ βεβαιότητα νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ «Γεωγραφία Μεθοδική ... ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης» τοῦ Διονυσίου Πύρρου ἀπαντᾷ μέ τὶς ἀκόλουθες ἐκδοχές: (α') μέ ἐπιστολή πρὸς Κύριλλο ζ', (β') μέ ἐπιστολή πρὸς Γρηγόριο Ε' καί πρόσθετο κατάλογο συνδρομητῶν καί (γ') χωρὶς ὁποιαδήποτε ἐπιστολή καί χωρὶς πρόσθετο κατάλογο συνδρομητῶν (σὴν βιβλιοθήκῃ μου). Ἐξαιρετικὰ σπάνια, καί παράδοξη, θὰ εἶναι ἡ ὑπαρξή ἀντιτύπων (α') μέ ἐπιστολή πρὸς Γρηγόριο Ε' χωρὶς τὸν πρόσθετο κατάλογο συνδρομητῶν καί, ἀκόμη πῶς πολὺ, (β') μέ πρόσθετο κατάλογο χωρὶς τήν ἐπιστολή πρὸς Γρηγόριο Ε'.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΓΑΝΑΣ

Γεωγραφία μεθοδική καὶ καταγραφὴ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης... Ἐκδίδεται τὸ δεῦτερον... Νεάπολι 1834, σ. 173.)